

İYİLİĞİ EMRETME, KÖTÜLÜĞÜ ENGELLEME GÖREVİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Cumanız mübarek olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri nice cumalara, mübarek günlere sağlıklı, afiyetle eriştirsin... İslâm'ı ve müslümanları aziz kılsın... Kötü insanları, zalimleri, fâsıkları, fâcirleri ıslah etsin... İslahı mümkün olmayanlara, kendisi ne muamele edeceğini bilir. Bizi şerhilerin şerrinden korusun...

a.Kötülüğü Engelleme Görevi

İbnü'n-Neccar'ın Cerîr RA'dan rivayet ettiği bir hadis-i şerifle sohbetime başlamak istiyorum. Peygamber SAS buyurmuş ki bu hadis-i şerifte... Sayfayı besmeleyle, kur'a ile açtım. Ön düşüncelerle konu seçerek değil de, bakalım buradan hangi konular gelecek diye, tevekkül ederek açtım. Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz SAS:¹

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.526, no:4339; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.I, s.537, no:302; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.332, no:2382; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XIX, s.17; Saîd ibn-i Mansur, *Sünen*, c.IV, s.1650; Cerîr RA'dan.

Lafız farkıyla: İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1329, no:4009; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.364, no:19250; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.X, s.91, no:19979; Cerîr RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.164, no:5592; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIX, s.116, no:20346.

ا مِنْ أَحَدٍ يَكُونُ فِي قَوْمٍ، يَعْمَلُ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي،
يَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ يُغَيِّرُوا عَلَيْهِ، فَالْ يُغَيِّرُوا؛ إِلَّا
أَصَابَهُمْ أَهْلٌ بِعِقَابٍ قَبْلَ أَنْ يَمُوتُوا

(ابن النجار عن جرير)

RE. 378/9 (*Mâ min ehadin yekûnü fî kavmin ya'melü fîhim bi'l-meàsî yakdirûne alâ en yugayyirû aleyh, felâ yugayyirû; illâ esâbehümü'llâhu bi-ikâbin kable en yemûtû.*)
Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Bu hadis-i şerif kişiyle, toplumla ilgili; kişinin toplumla ilişkileriyle ilgili, davranışlarıyla ilgili bir hadis-i şerif. Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyorlar:

(*Mâ min ehadin*) “Hiç bir adam, hiç bir kişi, hiç bir fert yoktur ki, (*yekûnü fî kavmin*) bir toplumun içinde, bir insan topluluğunun arasında yaşıyor olsun da, (*ya'melü fîhim bi'l-meàsî*) o toplumun içinde isyanlar, günahlar, yâni Allah'a isyan cinsinden olan çeşitli suçlar, pis işler, kötü işler yapsın...”

Meàsî, *ma'siyet* kelimesinin çoğulu; *ma'siyet* de isyan kelimesiyle aynı kökten. *İsyan*, *fî'lan* vezninde masdar; *ma'siyet* de masdar-ı mîmî'si. İkisi de, netice itibariyle Allah'ın emrine karşı gelmek, dolayısıyla günah demek oluyor. Ama bir takım bölgelerin, bir takım toplulukların genel yönetime isyan etmesi değil de, kulun Allah'ın emrini tutmayıp, Allah'a karşı gelmesi, ona isyan etmesi; dolayısıyla günah mânâsına geliyor.

“Bir kavmin içinde bir insan var ve onların arasında günahları işliyor. Kavmin içinde, kavmin gördüğü anladığı, bildiği şekilde aldırmadan, pervâsız günahları işliyor. (*Yakdirûne alâ en yugayyirû aleyhi, felâ yugayyirû*) Bu günahı işleyen kişiyi de, kavim değiştirmeye muktedir, yâni engellemeye muktedir, men edebilirler ama men etmiyorlar. Kişinin günah işlemesine aldırış etmiyorlar ve durdurmuyorlar. Günah işlemesini engellemiyorlar.

(*Illâ esâbehümü'llâhu bi-ikâbin kable en yemûtû*) O toplum ahirete göçmeden evvel, ölmeden evvel, o toplumun fertlerinin hepsi, Allah'ın bir kahrına, ikâbına, cezasına dünyada da mâruz kalırlar. Allah onlara dünyada da bir ceza verir.”

Şimdi burada mesele şu: Kavim aslında kötülüğü işlemiyor. Kavim, diyelim ki İslâmî bir toplum. İçlerine bir adam gelmiş, uzaktan gelmiş, beriden gelmiş veya aralarından çıkmış bir kimse. Neyse... Bu bir takım günahlar işliyor.

Topluluk istese ona, “Yapma, ayıptır, günahdır, yanlış yapıyorsun!” diyebilecek, ama demiyor, aldırıyorlar. Belki bir kişidir diye önemsemiyorlar veyahut da günah işlenmesinden herhangi bir tedirginlik duymadıkları için karışmıyorlar, müsamaha ediyorlar. Hangi sebeple ise, engellemiyorlar. Ama engellemek isteseler, yapma deseler yaptırmayacaklar. Engelleyebilecekler ama, engellemiyorlar.

O zaman bu kavme, bu engellemeyen insanlara, günahı işlemedikleri halde, günahı engellemedikleri, günah işleyeni alıkoymadıkları, men etmedikleri için, ölmeden evvel bir ilâhi cezayı Allah onlara gönderir.

Buradan şunu görüyoruz ve pek çok hadis-i şerifler var bu konuda: Bir müslüman toplumuyla ilgilenir, toplumun düzeniyle, temizliğiyle, yönetimiyle ilgilenir... Biz dergiler çıkarttığımız zaman, tabii dergilerimizin dinî bilgileri vermek konusunu en önemli konu olarak öne aldığı muhakkak. Ama tabii, ülkenin çeşitli meseleleriyle karşılaştığımızda, onlara ait İslâm'ın hükmü nedir, Kur'an'ın emri nedir? Peygamber Efendimiz'in bu konuda hadis-i şerifleri var mıdır, tavsiyesi nasıldır?" diye fikir yürütüyor ve konuşuyorduk. Bize hasım dergilerden, haftalık, aylık siyasi dergilerden itiraz geliyordu. Sözlü ve yazılı tarizler geliyordu:

“—Yâ siz madem dindarsınız, dindar kişilersiniz, dinî dergiler çıkartıyorsunuz; dünya işlerine ne karışıyorsunuz?” diyorlardı.

Bu, İslâm'ı bilmediklerinden kaynaklanan bir yanlış itiraz tabii... Çünkü İslâm, insanın sadece bir yönüyle, sadece ibadetiyle ilgilenen bir din değil. Yâni, sadece namaz kılsın, sadece oruç tutsun, hacca gitsin, işte ibadet dediğimiz fiilleri, işleri yapsın... Sadece bununla ilgilenen bir din değil. İslâm hayata yeni bir görüş getiriyor, yeni bir yorum getiriyor, yeni bir hayat tarzı teklif ediyor insana.

Diyor ki: İnsanların hepsi tarağın dişleri gibi Allah katında eşittir. Ne siyahın beyaza üstünlüğü vardır, ne beyazın siyaha üstünlüğü vardır. Ne Arab'ın Acem'e üstünlüğü vardır, ne Acem'in Arab'a üstünlüğü vardır. İnsanlar eşittir. Hazret-i Adem'in evlatlarıdır. Hazret-i Adem de topraktır, asılları topraktan, yâni hepsi eşittir. Birisi ötekisine zulüm etmemeli, baskı yapmamalı, hakkını çiğnememeli...

İslâm'ın en önde durduğu hususlardan birisi, zulmü engellemektir. En çok, "Zulüm yapmayın!" diye zulmü yapmamayı tavsiye eder insana...

Zulüm de, insanın her türlü haksızlığıdır. Her türlü haksızlığa zulüm denir. Yâni odanın içinde, kendi başına, hiç kimse yokken hatalı bir iş yapsa bile; ikinci bir şahıs yok, ezilen, baskı altında kalan, canı yanan ikinci bir şahıs yok; tek başına odada bir günah işlese bile, o yine zâlimdir, kendi nefesine zulmetmiştir. Neden?.. Kötü kul olduğundan, ahirette cezasını çekecektir de, kendisini mahvediyordur. Onun için, (*zâlimün li-nefsihî*) oluyor. Kendisine karşı zulmeden ikinci bir şahıs olmadığı halde, dağ başında çoban olsa bile, kendisine karşı bir günah işlediği zaman, o da zâlim olmuş oluyor.

İslâm zulmü istemiyor. En tabii sıralama, bölen sırasına göre sıralamamız gerekirse, İslâm ilk önce doğru inancı istiyor. Şirki, yâni putlara ve sâireye tapıp Allah'a şirk koşmayı şiddetle reddediyor. Kur'an-ı Kerim buyuruyor ki:

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

(لقمان: ۱۳)

(*Inne's-şirke lezulmün azîm*) “Şirk koşmak çok büyük bir zulümdür.” (Lokman, 31/13)

Bakın, itikaddaki bir yanlışlığı da, İslâm zulüm olarak tarif ediyor. Çünkü ondan, gerçekten bir sürü başka zulümler çıkıyor. Adam sapıttığı için, yanlış kurallardan dolayı, götürüyor karısını mâbedde yakıyor, tanrıya kurban ediyorum diyor. Kavmin içinden seçilmiş en güzel kızı Nil nehrine atıyorlar:

“—Nil nehri bize kızma, al sana bir kız veriyoruz!” diyorlar vs. Yâni, bâtil bir inançtan bir sürü toplumsal suçlar, günahlar,

haksızlıklar çıktığı için, puta tapmak, yanlış inanç, çok büyük bir zulüm oluyor.

Cenâb-ı Hak Erhamü'r-rahimîn olduğundan, kullara rahmetiyle muamele ediyor. Ve rahmetine aykırı işlerin yapılmasına rıza göstermiyor. Onun için, önce itikad doğru olacak; bir... Ondan sonra, kişilere zulmedilmeyecek, kimse kimseye zulmetmeyecek. Hakkâniyet olacak, adalet olacak, zulüm olmayacak. Bunu emreliyor.

Ondan sonra, kişilerin birbirleriyle muamelesinde dürüstlük olacak, sözü doğru olacak, özü doğru olacak. Allah'ın kendisini gördüğünü, bir gün mahkeme-i kübrâda hesap vereceğini dü-

şünerek hareket edecek. Her şeyi vicdanına danışarak, elini vicdanına koyarak insafla, adalette halledecek. Bunu emrediyor.

Kuvvetli ve çok yönlü temizliği emrediyor. İtikadın temizliği, gönlün temizliği, bedeninin temizliği, çevrenin temizliği... Çeşit çeşit... Yâni, İslâm'ın o kadar güzel prensipleri, esasları, tavsiye ettiği öğütleri var ki, saysak, ulaştırabilirsek, anlatabilsek bütün cihan halkı müslüman olur. Ama biz müslümanlar bu cevheri güzel anlatamadığımız için, müşteri yok diyoruz ve insanlar maalesef yanlış yanlış inançlara kapılıyorlar. Bazen, bir sapık insan bunları derliyor, topluyor üç yüzünü, beş yüzünü bir ormana götürüyor, hepsi intihar ediyor, yakıyorlar kendilerini... İşte buyurun, bâtil bir inancın ne kadar büyük bir zulüm getirdiğinin

Yüzyıl'daki misali...

Şimdi, müslüman kendisine zulmetmeyecek, bir... İkincisi; toplumda başkasının zulmetmesine de meydan vermeyecek, zulmün de karşısına çıkacak. Günahın, haramın, haksızlığın, zulmün yapıldığı yerde, müslüman onu engellemeye çalışacak.

“—Hocam, bu senin böyle fantezin midir? İslâm'ı güzel göstermek için söylediğin övücü sözler midir? Yoksa gerçek mi?..”

Evet, gerçek! Çünkü, “Müslümanın yapması gereken farzlar nelerdir?” diye anlatan kitapların hangisine baksanız, Kur'an-ı Kerim'in

mealini okusanız, “Emr-i bi’l-ma’ruf ve nehy-i ani’l- münker müslümanların boynunun borcudur, farzdır.” diye orada görürsünüz.

“*El-emru bi’l-ma’ruf, ve’n-nehyü ani’l-münker*” ne demek?.. Müslüman iyiliği emredecek, yaptırmaya çalışacak, iyiliği yaymaya çalışacak. Kötülüğü de engellemeye, önlemeye çalışacak. Ya fiilen yaptırtmayacak, ya nasihat olarak söyleyecek, ya da gönlüyle buğz edecek ki, bu da imanın en aşağı derecesi. Çünkü imanı bile ortaya koyamıyor.

Kendisi zulmetmeyecek ama başkası zulmederse ona da müsaade etmeyecek. Kendisi günah işlemeyecek ama başkasının da günah işlemesine izin vermeyecek. Nasıl bir şefkatli baba çocuğunun sigaraya alışmasını istemiyorsa, içkiye alışmasını istemiyorsa; daha kötüsü, uyuşturucuya alışmasını hiç istemiyorsa; bir anne kızının kötü yollara düşmesini hiç istemiyorsa... Bunun gibi, toplumda bulunan öteki insanlar da bizim bir kere Hazret-i Adem’den kardeşlerimiz, bütün insanlar kardeş. Ne kadar güzel, İslâm ne kadar güzel anlatıyor. Kardeşimizin kötülüğünü istemememiz lâzım!..

Karşımızda bir kadın varsa, ya annedir; annelere hürmet edilir. Ya birisinin eşidir; eşlere, evlilere saygı gösterilir hürmet edilir. Ya da birisinin kızıdır; kendi kızımızı nasıl korumak isteriz, kız da korunacak, saygı duyulacak bir şey meselâ... Peygamber Efendimiz böyle anlatıyor. Yâni bütün imkânlarını, kötülük yollarını kapatarak anlatıyor. Yâni kötülük yapamazsın; çünkü ya

annendir, ya birisinin eşidir, ya birisinin kızıdır. Sen böyle bir şeyin kendine yapılmasını ister misin?..

şimdi toplumdaki kardeşlerimizin de kötölük yapmamasına dikkat edeceğiz. Peygamber Efendimiz'in nükteli bir hadis-i şerifini hatırlayın. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:²

أَنْصُرُ أَخَاكَ ظَالِمًا، أَوْ مَظْلُومًا! قِيلَ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ، نَصْرَتُهُ مَظْلُومًا، فَكَيْفَ أَنْصُرُهُ ظَالِمًا؟ قَالَ:

تَمْنَعُهُ مِنَ الظُّلْمِ، فَذَلِكَ نَصْرُكَ

(خ. ت. حم. حب. ع. هب. ق. عن أنس)

² Buhârî, *Sahîh*, c.II, s.863, no:2312; Tirmizî, *Sünen*, c.VIII, s.210, no:2181; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.III, s.99, no:11967; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XI, s.571, no:5167; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.I, s.346, no:576; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VI, s.449, no:3838; Beyhakî, *şuabü'l-İman*, c.VI, s.101, no:7606; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.94, no:11290; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.94; Heysemî, *Müsnedü'l-Hâris*, c.II, s.764, no:762; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.411, no:1401; Kudâî, *Müsnedü'ş-şihâb*, c.I, s.375, s.646; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimařk*, c.V, s.83; Begavî, *şerhü's-Sünneh*, c.VI, s.321; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.358, no:7458; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.122, no:229; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.V, s.338, no:40057; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.III, s.93, no:1092; Hâris, *Müsned*, c.III, s.238, no:747; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.431, no:1757; Enes RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XI, s.570, no:5166; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.202, no:649; Hz. Aişe RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.210, no:679; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.401, no:2753; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimařk*, c.XIII, s.345; Câbir RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.414, no:7204, 7205; *Keşfü'l-Hafâ*, c.1, s.241, no:631; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.VII, s.76, no: 5840; RE. 84/7.

(Ünsur ehàke zàlimen, ev mazlûmen) “Din kardeşine zàlim de olsa yardım et, mazlum da olsa yardım et!”

(Kîle) Sahabe-i kiram derhal öğrenmek maksadıyla soruyorlar: (Yâ rasûla’llâh, nasartühû mazlûmen) “Yâ Rasûlallah! Mazlum

kardeşime yardım etmeyi anladım; çünkü zulme uğruyor, tabii ona yardım edeceğim. (Fekeyfe ensuruhû zàlimen) Pekiyi, zalim kardeşime nasıl yardım edeyim?.. Yâni zulüm kötü değil mi?”

(Kàle) Peygamber Efendimiz buyuruyor ki... Fakat ne kadar önemli! Hem ifade ne kadar tatlı, hem ne kadar dikkat çekici, ne kadar önemli bir kural: (Temneuhû mine’z-zulmi) “O kardeşinin zulüm yapmasını engellersin, (fezâlike nasruke) bu da ona senin yardımındır.”

Çünkü hakîkaten, zulmü işlediği zaman belâsını bulacak. Allah dünyada, ahirette zalimi kahreder, mahveder. Ona yaptırmamak; ona yardım, ona iyilik o...

Yâni, afyona alışmış, esrara alışmış bir insana böyle emniyetin, bütün uluslararası teşkilatların, böyle esrar kaçakçılarını engellemek için koşuşturması neden?.. Toplumlar sonunda helâk olmasın diye. Çünkü uyuşturucu müptelâsının sonunun ne kadar acı, ne kadar feci olduğunu bildikleri için, engellemeye çalışıyorlar.

İşte bunun gibi, müslüman kendi toplumunda kötülüğün yapılmasına da izin vermez. Müsamaha etmez, müsaade etmez, yardım etmez. O zaman böyle bir toplum, meleklerden müteşekkil bir toplum olur. Ne kadar güzel! Yâni bütün toplum iyiliği emrediyor, iyiliğin yapılmasına yardımcı oluyor. Kötülüğü engelliyor, yapmıyor ve yaptırtmıyor.

Eğer yaparsa, tabii kendi suçu işlediği için cezayı çekecek. Yok kendisi yapmıyor, karışmıyor; “Öbür tarafta başkası yapıyormuş, bana ne?” diyor. O da suç, o kötülüğü de yaptırmayacak. Kendisi yapmadığı gibi, başkasına da o kötülüğü yaptırmayacak. İşte bu hadis-i şerif onu anlatıyor.

Bu izahtan sonra metnini bir kere daha okuyalım ki, buradaki hareketlerin kazınması, değişmesinden dolayı yanlış okuyuştan dolayı bir şey olmasın, çünkü hadis-i şeriftir, çok önemli:

مَا مِنْ أَحَدٍ يَكُونُ فِي قَوْمٍ، يَعْمَلُ فِيهِمْ بِالْمَعَاصِي،
يَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ يُغَيِّرُوا عَلَيْهِ، فَالَ يُغَيِّرُوا، إِلَّا
أَصَابَهُمْ أَهْلٌ بِعِقَابٍ قَبْلَ أَنْ يَمُوتُوا

(Mâ min ehadin yekûnü fî kavmin, ya'melü fîhim bi'l-meàsî, yakdirûne alâ en yugayyirû aleyh, felâ yugayyirû, illâ esàbehümü'llàhu bi-ikàbin kable en yemûtû.)

“Hiç bir kişi yoktur ki, bir kavmin içinde günahları işliyor. Kavim, o kişinin günahları işlemesini engellemeye muktedir oldukları halde engellemiyorlar. O zaman, böyle yaptıkları için, ölmeden evvel Allah onları bir cezaya çaptırır, bir ilâhî cezaya uğratır.” buyuruyor Peygamber SAS Efendimiz.

Ne kadar güzel! Bu hadis-i şerifi iyice hafızanızda tutarsanız, yakınlarınıza, arkadaşlarınıza, dostlarınıza anlatırsanız; bu hadis-i şerif yaygınlaşır ise, toplumun güzelleşmesine ne kadar faydalı olacak, değil mi?..

Yâni, bir kimsenin kötülük yapmasına müsamaha yok. Sigarayı atmayacak, ormanı yakmayacak, yere tükürmeyecek, falancaya zulüm yapmayacak, yol kesmeyecek, hırsızlık yapmayacak... Çünkü bütün insanlar engelliyor, yaptırtmıyorlar, “Öyle şey olmaz!” diyorlar.

Öyle bir toplum ideal toplum, arzu edilen, hayal edilen, temenni edilen bir toplum... Bu hadis-i şerif İslâm’ın güzelliğini, ne kadar güzel bir din olduğunu, çok güzel belgeleyen bir hadis-i şeriftir. Bunu ezberleyin ve lütfen, her yerde her zaman anlatın!

b.Yöneticinin Sorumluluğu

Aynı sayfada çıkmış olan diğer hadis-i şerif. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³

أَمِنْ أَحَدٍ يَلِي أَمْرَ عَشْرَةٍ فَمَا فَوْقَ ذَلِكَ، إِلَّا يَأْتِي
يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْلُوبَةً يَدُهُ إِلَى عُنُقِهِ، يَفُكُّهُ عَدْلُهُ،
أَوْ يُوثِقُهُ إِثْمُهُ

(أبو سعيد فى القضاة عن أبى أمامة)

RE. 378/7 (*Mâ min ehadin yelî emra aşeratin femâ fevka zâlike, illâ ye'tî yevme'l-kıyâmeti mağlûleten yedühû ilâ unükihî, yefükkühû adlühû evyûsikuhû ismühû.*) *Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

Ebû Ümâme RA'dan rivayet edilmiş olan bu hadis-i şerifi de, iyice bellemenizi tavsiye edeceğim. Bu da aynı şâheser kurallardan birisini gösteren, deminki gibi aynı değerde, güzel bir konuyu işleyen hadis-i şerif. Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:

(*Mâ min ehadin*) “Hiç bir kişi yoktur; (*Yelî emra aşeratin femâ fevka zâlike*) on kişinin veyahut ondan daha fazla insanın başında, onların

³ Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.267, no:22354; Taberânî, *Mu'cemü'l- Kebîr*, c.VIII, s.172, no:7720 ve 7724; Heysemî, *Müsnedü'l-Hâris*, c.II, s.629, no:599; Zehebî, *ed-Dînâr*, c.I, s.36, no:9; Ebû Ümâme RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VI, s.38, no:14684 ve s.50, no:14720; *Mecmau'z-Zevâid*, c.V, s.369, no:9033; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIX, s.116, no:20347.

bir işinin âmiri olmuş, onların başına geçmiş, idarecisi olmuş, yöneticisi olmuş, toplumun işini yapan bir kişi olmuş...”

Veliye-yelî-velâyeten; bir işi yapmak. Meselâ şehrin işini yönetene de *vâli* deniliyor, bu kökten ism-i fâil sîgası oluyor. Biz meselâ şehrin yöneticisine *vali* deriz de, kasabanın yöneticisine *kaymakam* deriz. O da, valinin makamına kâim vekil demektir aslında. Valinin namına orada işleri yürüten kimse demektir. Köyde olunca *muhtar* diyoruz, seçilmiş insan mânâsına. Arapça’da ise, bir işin başına geçmiş, o işi götüren kişi demek bu.

“Hiç bir kişi yoktur ki, on kişinin başına geçmiş, onların işlerini görüyor veya on kişiden fazla...” En aşağısı on kişi demek gibi. (*İllâ ye’tî yevme’l-kıyâmeti mağlûleten yeduhû ilâ unukihî*) “Kıyamet günü eli omuzuna, boynuna bağlanmış, kelepçelenmiş, zincirlenmiş olarak gelir.”

Demek ki, o zamanın usûlüne göre, esirleri öyle götürüyorlarmış. Zaman zaman usûller değişiyor. Belki ülkelerde ve devirlerde, bölgelerde de adetler değiştiği için öyle oluyor. Suçlu yakalandığı zaman nasıl götürülür?.. Polisler kelepçe geçirirler eline, iki bileğinden elleri birbirine bağlanmış olur. İki eli bağlı olduğu için koşamaz, kaçamaz. Gitse bile, kaçsa bile yakalanır. Eliyle bir saldırıda bulunamaz... Tabii ellerin arkaya kelepçelenmesi de mümkün. Bu biraz daha işini zorlaştırır...

Demek ki o devirde, Peygamber Efendimiz'in devrinde, eller boyuna bağlanıyormuş. Tabii o zaman boynuna bağlı olunca; elleri ensesine, boynuna bağlanmış bir esir göz önüne getirin... İşte on kişiye ve daha fazlasına yönetici olarak geçmiş hiç bir kimse yoktur ki, kıyamet günü elleri böyle boynuna bağlı olarak mahşer yerine gelmiş olmasın. Böyle elleri bağlı getirilir.

“—Aaa, bu valiydi! Aaa, bu kaymakamdı! Aaa, bu muhtardı, bu genel müdüdü, bu bilmem şeydu, buydu!..”

Her neyse... Yâni mü'min. Mü'min olduğu halde, mahşer yerine böyle elleri boynunda bağlanmış esir gibi, suçlu gibi getirilir.

(*Yefükkühû adlühû*) “Adaleti, bu boynuna bağlı elleri çözdürtür.” Ne demek?.. Eğer bu yöneticiliğinde adaletle, insaflı, dürüst davranmışsa, elleri çözülür. Ama mahkeme-i kübrâya kadar gelirken elleri bağlı gelir. Yöneticilik zor, yâni sorumlu. (*Yefükkühû adlühû*) “Adaletli hareket etmiş ise, adaletli hareket etmesi bu bağların çözülmesine sebep olur.”

(*Ev yûsikuğû ismuhû*) “Yahut da günah işlemişse, yâni yöneticiliği kötü yapmışsa, o zaman da bağları daha çok bağlandırır; sımsıkı sarılmasına, bağlanmasına yol açar.” buyuruyor Peygamber SAS Efendimiz.

Hadis alimleri de bunu, kadılarla ilgili bölümde almışlar, kaydetmişler. Hakim, kadı, adaletle hareket edecek. O da çünkü mahkeme işlerinin, insanların birbirleriyle ihtilâflarının çözülmesinde görevlendirilmiş oluyor. Ama bu, sadece adalette çalışan insanlarla ilgili bir hadis olduğunu göstermez. Her dalda, yâni on kişi ve daha fazla insanın başına, yönetici olarak seçilmiş her kimsenin durumu budur.

Allah yardımcı olsun... Hazret-i Ömer gibi adalet etmelerini nasib etsin... Dürüst olmayı nasib etsin... Tertemiz davranmayı nasib etsin... Böylece Allah'ın rızasını kazanmayı nasib etsin Allah bütün idarecilere...

Çünkü idareciler iyi olunca, toplumları iyi yönetirler. Toplumlar ve dünya iyi olur. İdareciler kötü olursa, bir devleti, bir milleti batırabilirler. Büyük belâları başına sarabilirler. İşte meselâ, Musolini'nin, Hitler'in davranışları... İşte meselâ, Filipinler'de Markos'un durumu... Bunun gibi gazetelerden, dergilerden okuduğunuz şeyleri hatırlayın!..

c.Ölen Herkesin Pişman Olması

Üçüncü hadis-i şerif yine aynı sayfadan, Abdullah İbnü'l- Mübârek'in, Tirmizî'nin, Ebû Nuaym'ın, Beyhakî'nin Ebû Hüreyre RA'dan rivayet ettikleri üçüncü hadis-i şerif. Bu da çok önemli, bunu da ezberleyin!

Biliyorsunuz, 40 hadis ezberlemekle ilgili rivayetler var...

Enes RA'dan rivayet edildiğine göre, Peygamber SAS Efendimiz şöyle buyuruyor:⁴

مَنْ حَمَلَ مِنْ أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا، بَعَثَهُ أَهْلُ يَوْمِ
الْقِيَامَةِ فِيهَا عَالِمًا

(عد. عن أنس)

(*Men hamele min ümmetî erbaîne hadîsen*)
[Benim ümmetimden kim kırk tane hadis-i şerifi ezbere bilirse, (*beasehu'llàhu yevme'l-kıyâmeti fakîhen àlimen*) Allah onu kıyamet gününde, fakîh ve alim olarak haşır eder.] Yâni, alimler ve fakihler zümresine katar, onlardan eyler

Başka bir rivayette de şöyle buyruluyor:⁵

مَنْ حَفِظَ عَلَى أُمَّتِي أَرْبَعِينَ حَدِيثًا فِيمَا يَنْفَعُهُمْ
مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ، بُعِثَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْعُلَمَاءِ

(هب. عن أبي هريرة)

⁴ İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.56; İbnü'l-Cevzî, *İlel*, c.I, s.125, no:181; Enes ibn-i Malik RA'dan.

⁵ Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, c.II, s.270, no:1725; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.VIII, s.45, no:595; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V, s.150; Ebû Hüreyre RA'dan. İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1081; İbn-i Hacer, *el-İsâbe*, c.VI, s.483, no:8840; Nüveyre RA'dan.

Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, c.II, s.270, no:1726; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.II, s.133; İbn-i Asâkir, *Erbaüne Hadîsen*, c.I, s.21, no:1; Ebü'd-Derdâ RA'dan.

İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.134; İbn-i Asâkir, *Erbaüne Hadîsen*, c.I, s.22, no:2; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

RE. 419/1 (*Men hafiza alâ ümmetî erbaîne hadîsen fîmâ yenfeühüm min emri dînihim*) [Kim ümmetime dînî konularda faydalı olması için kırk tane hadis-i şerifi ezberlerse, (*büise yevme'l-kıyâmeti mine'l-ulemâ'*) o kimse kıyamet gününde alimler zümresinden ba'solur.]

Kırk hadisi ezberinde bilen kimseyi, Allah mahşer gününde alimlerden bir kimse olarak diriltir, haşr eder. Onun için, çocuklarınıza hadis-i şerifleri öğretin!

Benim Avustralya'daki cemaatimden, ihvanımızdan bazılarının çocuklarını anlattılar bana, küçücük çocuk, "Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk buyuruyor ki..." filân diye, annesi babası öğretmiş, hadis-i şerifi tıklar tıklar söylüyormuş. Küçükler söylerse, büyüklerin çok daha şuurulu bir şekilde öğrenmesi uygun olur.

Gelelim bu hadis-i şerifin metn-i mübarekine, bakalım Efendimiz SAS nasıl buyurmuş:⁶

مَا مِنْ أَحَدٍ يَمُوتُ إِلَّا نَدِمَ: إِنْ كَانَ مُحْسِنًا، نَدِمَ
أَنْ أَلَّ يَكُونُ أَرْذَادًا؛ وَإِنْ كَانَ مُسِيئًا، نَدِمَ أَنْ أَلَّ
يَكُونُ نَزَعًا

(ابن المبارك، ت. حل. ق. في الزهد عن أبي هريرة)

⁶ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.603, no:2403; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.178; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.11, no:33; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.IV, s.34, no:6106; Beyhakî, *Kitâbü'z-Zühd*, c.II, s.279, no:716; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.412; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.1061, no:42716; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1741, no:2744; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XIX, s.117, no:20348.

RE. 378/12 (*Mâ min ehadin yemûtü illâ nedime: İn kâne muhsinen, nedime en lâ yekûne izdâd; ve in kâne müsîen, nedime en lâ yekûne nezea.*)

Bu da kısa bir hadis-i şerif. Bu da anlamı deryalar kadar geniş. Güzel bir konuyu bize hatırlatıyor, bizi uyarıyor Peygamber Efendimiz:

(*Mâ min ehadin yemûtu*) “Ölen hiçbir kimse yoktur ki, (*illâ nedime*) pişman olmasın. Bütün ölenler, hepsi öldüğü zaman pişman olacak.” diyor. “Ölüp de pişman olmayan hiç bir kimse yoktur.” buyuruyor.

“—Nasıl olur, iyiler var, kötüler var, mübarek insanlar var, evliyâullah var, peygamberler var?..”

(*İn kâne muhsinen*) “Eğer hayatını güzel geçirmiş, iyilikler yapmış, muhsin kullardan ise; (*nedime en lâ yekünne'zdâde*) ‘Niye çok daha fazla iyilik yapmadım?’ diye pişman olacak. ‘Niye hayatımın bazı dakikalarını, günlerini, zamanlarını biraz boş geçirdim, niye o zamanlar ibadet etmedim?’ diye, ömrünün boşuna geçmiş zamanlarına nedâmet gösterecek iyi insan.”

(*Ve in kâne müsîen*) “Eğer günahkâr, kötülük yapan bir insan ise; (*nedime en lâ yekûne nezea*) ‘Niye ben bu kötülükten elimi çekmemişim, niye yapmaya devam etmişim, niye iyi kul olmamışım?’ diye, pişman olacak.” Asıl pişmanlığı tabii onlar duyacak.

Allah bizi böyle günahkârlardan etmesin... Burada bizi ilgilendiren nokta, iyi insanların da pişman olması meselesidir. İyi insanlar da pişman olacak... Neden?.. Hayatını tam verimli geçirmediği için.

Hani biliyorsunuz, deniliyor ki:

“—Falanca hastane %70 kapasiteyle çalışıyor.”

Yâni ne demek?.. Yüzde yüz tam hizmetini vermiyor, %30 boşluk var.

“—Fabrika %50 kapasiteyle çalışıyor.”

Ne demek? Yâni fabrika tam çalışsa, malı satılsa; isterse şimdi üretiminin bir misli daha fazla yapabilir ama, satış olmadığından, şu bu sebepten az çalışıyor.

Şimdi müslümanlar da, “Ben müslümanım!” diye kasılabilir. Kendisine rehavet gelebilir, rahatlık gelebilir: “İşte ne var yâni?..” diyebilir. Birileri vardı, bana böyle söylüyorlardı:

“—Ne var yâni?.. Ne varsa yapıyoruz. Ne duyduysak yapıyoruz. Yâni varsa bir şey, söyle onu da yapalım!..”

İyi ama, bir anını bile boş geçirdiği zaman pişman olacak insan. Halbuki bizim günlerimiz kahvelerde, stadyumlarda, yazlıklarda, kıışlıklarda, nerelerde nerelerde, nasıl boş geçiyor!..

Kendini bilen, Allah'tan korkan insanlardan bazıları, yemekle vakit çok geçiyor diye, sulu bir şeyi karıştırır, içerlermiş hemen öyle. Yâni, çiğneyeceğim diye zaman harcıyıp da, zamanım hebâ olmasın diye hemen içer, ondan sonra çalışmasına devam ederlermiş.

Rahmetle analım Ali Ya'kub Hocamız'ı da... Çok mübarek, çok dürüst bir alim idi. Allah cümle geçmişlerimize rahmet eylesin, ruhları şâd olsun... Arkadaşına anlatmış: Mübarek, Mısır'da kütüphane müdürlüğü yaptığı zamanlar, Bardağın içine üç dört tane hurma koyuyormuş, suyun içine; daireye gidiyormuş. Sonra gelinceye kadar, hurmalar suyun içinde iyice yumuşuyormuş ve suyu şerbet yapıyormuş. Eve gelince onu içiyormuş, hurmaları yiyormuş. Yemek bu. Bir daha koyuyormuş, gene yemek bu... Yâni hurmayla, suyla idare ediyormuş.

Tabii başka yemekleri yemeğe gücü yettiği halde, imkânı olduğu halde; "Ben oraya iki saat, bir saat harcıyamam!" diye, sıvı yiyeceği yeyiverip çalışmasına devam etmek, zamanın kıymetini çok iyi anlamak demek.

Halbuki bizler, hem kendimize döndürelim nazarlarımızı, hem de başkalarına bakalım: Ne kadar çok zamanlar harcıyoruz. Yapmamız gereken işleri yapmıyoruz. Değerlendirilecek vakitleri değerlendirmiyoruz. "Haftanın iki günü tatil." diyoruz, "Çalışma bitti, işte bundan sonra tamam." diyoruz. Ayaklarımızı uzatıyoruz, "Dairede çalıştım, yorgun geldim." diyoruz. Yazın bir ay, iki ay tatil diyoruz... vs.

Halbuki ömür çok kıymetli, çok aziz. Geçen zamanlar bir daha geri gelmiyor ve ondan sonra insanlar pişman olacak.

Bu hadis-i şeriften aldığımız derse göre, ne yapmamız lâzım?.. Hiç bir zamanımızı boşa geçirmememiz gerekir. Daima hayırlı, verimli, sevaplı bir çalışma içinde olmalıyız. Bu nedir?.. İslâm'ı öğrenmek, İslâm'ın emirlerini, yasaklarını hayatında uygulamak, İslâm'ı başkalarına öğretmek, başkalarına hayırlı işler yapıp hayır dualarını almak; millete, ümmete, Kur'an-ı Kerim'e, dine hizmet etmek, Allah'ın rızasını kazanmak; böyle huzuruna yüzü ak, alnı açık varmak...

Allah bunu cümlemize nasib eylesin... Çalışkan müslümanlar olalım, verimli müslümanlar olalım; ümmetimize, dinimize en güzel tarzda hizmetler edelim!.. Şahsımıza, kendimize, ailemize hizmet edelim!..

Kişinin ailesine yaptığı hizmetleri de, İslâm güzel hizmetler olarak değerlendiriyor. Çünkü aileni geçindirdiğin zaman, çoluk çocuk harama bakmıyor, haram yemiyor, çalmıyor, çırpmıyor... O da kıymetli bir şey!

Yâni, bunlar da yasak değil; alış-veriş, geçimi sağlamak için faaliyet... Hepsi meşru ve sevap... Hatta:⁷

---

⁷ İbn-i Hacer, *el-Emâlî*, c.I, s.109; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.494, no:9029; Selmân-ı Fârisî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.11, no:9218; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.348, no:941; *Câmiü'l-*

Ehâdis, c.XI, s.395, no:11048; Münzirî, *Tergîb ve Terhîb*, c.II, s.365, no:2746.

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(الصَّبْهَانِي، والدَيْلَمِي عَنْ أَنَس)

(*Et-tâciru's-sadûku tahte zılli'l-arşı yevme'l-kıyâme.*) “Doğru sözlü, doğru özlü bir tüccar, kıyamet gününde Arş-ı A'lâ'nın gölgesinde gölgelenecek!” diye müjdeliyor Peygamber Efendimiz.

Çünkü doğru sözlü, doğru özlü... Çünkü o beldeye lâzım olacak malı, metaı uzaklardan alıyor, getiriyor; uygun bir fiyatla merhametli bir şekilde satıyor, sevap kazanıyor. O faaliyetle para da kazanıyor ama, Allah sevap da veriyor.

Dinimizin güzelliklerini, okudukça anlayacaksınız. Ben de fırsat buldukça, güzelliklerini ifade etmeye çalışacağım.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemize, İslâm'ın kıymetini bilmeyi nasib etsin...

Hayatımızı İslâm'a göre geçirmeyi nasib eylesin...

Rızasını kazanmayı nasib eylesin... Peygamber Efendimiz'in yolunda yürümeyi, Efendimiz'in sevgisine, şefaatine, iltifatına, teveccühüne ermeyi nasib eylesin...

Ahirette de ona komşu olalım, sohbetine erelim...

Rabbimiz cemâlini göstereyim, rıdvân-ı ekberine
cümlemizi vâsıl eylesin...

*Bi-hürmeti ismihi'l-a'zam, ve bi-hürmeti
nebiyyihi'l- muhammedini'l-mustafâ aleyhi's-
salâtü ve's-selâm...*

*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâh, aziz ve
muhterem kardeşlerim!..*

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

01. 09. 2000 - Mekke

*

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak
ulaşmak için tıklayınız.](#)

